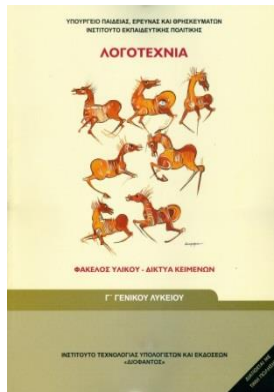
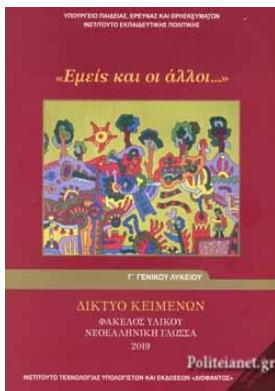

Λογοτεχνία και πραγματικότητα Η έννοια της «αναπαράστασης»

Διαφορές μη λογοτεχνικών και λογοτεχνικών κειμένων

Η Λογοτεχνία είναι Τέχνη, άρα δεν έχει καμία σχέση με άλλα κείμενα που διδάσκουν, ενημερώνουν, πληροφορούν. Η Λογοτεχνία μοναδικό προορισμό έχει να τέρψει, να συγκινήσει, να διεγείρει το καλαισθητικό συναίσθημα, να οδηγήσει τον αναγνώστη σε μέθεξη με το καλλιτεχνικό δημιούργημα. Επομένως, ο συγγραφέας ως πομπός δεν έχει πρόθεση συγκεκριμένη που του επιβάλλεται από άλλες σκοπιμότητες όπως η εξυπηρέτηση πρακτικών αναγκών. Ο λογοτέχνης, ως καλλιτέχνης νιώθει έντονη ανάγκη απλώς να εξωτερικευτεί και επιλέγει ελεύθερα τα εκφραστικά του μέσα (το λόγο) έτσι ώστε να υπηρετηθούν καλύτερα οι πνευματικές και αισθητικές του αναζητήσεις.

Διαφορές των μη λογοτεχνικών και των λογοτεχνικών κειμένων

Μη λογοτεχνικά κείμενα	Συστατικά στοιχεία των κειμενικών ειδών	Λογοτεχνικά κείμενα
Δοκίμια, επιστημονικά κείμενα, άρθρα, συνεντεύξεις, επιστολές, ομιλίες, πληροφοριακά κείμενα, χρονογραφήματα, κείμενα με αυτοβιογραφικά στοιχεία κ.λπ.	Είδος	A. Πεζά Διηγήματα, νουβέλες, μυθιστορήματα, θεατρικά B. Ποιητικά-έμμετρα -Παραδοσιακή ποίηση -Νεωτερική/σύγχρονη ποίηση
Τα θέματα αναφέρονται στην πραγματικότητα	Θέματα	Μυθοπλασία Αναπαράσταση της πραγματικότητας «Μίμηση»
Αναφορική/δηλωτική χρήση της γλώσσας Σκοπός η κατανόηση των γραφομένων	Γλώσσα	Γλώσσα της λογοτεχνίας Στα πεζά: Αναφορική χρήση της γλώσσας και γλωσσικές ποικιλίες, ιδιόλεκτος των ηρώων Στα ποιητικά: Ποιητική/συνυποδηλωτική χρήση της γλώσσας Αποκλίνουσα μορφή της γλώσσας από τη συνηθισμένη
Ποικίλοι σκοποί ανάλογα με το είδος του κειμένου (π.χ. ενημέρωση, ευαισθητοποίηση, σχολιασμός της επικαιρότητας κ.λπ.)	Σκοπός	Καλαισθητική απόλαυση, τέρψη

Αναπαράσταση (Λογοτεχνία, γλωσσάρι, σελ.193)

Είναι η «κατασκευή» μιας πραγματικότητας.

-Όταν γίνεται ένας φόνος, αυτό αποτελεί ένα αδιαμφισβήτητο γεγονός, γιατί έχει θύμα και θύτη. Όταν όμως απαιτείται να γίνει αναπαράσταση του εγκλήματος (στις αίθουσες του δικαστηρίου ή το αστυνομικό τμήμα), τότε δεν συντελείται ένας δεύτερος φόνος, αλλά επαναλαμβάνεται το συμβάν, όπως περίπου έγινε· είναι σαν να το βλέπουμε. Αυτό το «σαν» είναι η αναπαράσταση στην τέχνη.

-Στη λογοτεχνία δεχόμαστε αυτό το «σαν», δεχόμαστε δηλαδή τη σύμβαση ότι διαβάζουμε μία κατασκευή μέσα από τα μάτια του/ της συγγραφέα· αυτός/ή επέλεξε συγκεκριμένα στοιχεία από την πραγματικότητα μέσα από μια συγκεκριμένη φιλοσοφική θεώρηση και στάση ζωής, για να αποδώσει αυτό που πιστεύει ότι συνέβη. Η επιλογή, λοιπόν, που κάνει ο/η συγγραφέας γίνεται

- μέσα από το είδος που θα προτιμήσει (π.χ. αστυνομικό μυθιστόρημα),
- τον τίτλο που θα δώσει,
- τη δομή του έργου,
- τα στοιχεία της πραγματικότητας που επιλέγει να περάσει στο έργο του (συγκείμενο), τα άλλα λογοτεχνικά έργα με τα οποία συνομιλεί ρητά ή άρρητα (διακειμενικότητα), τους χαρακτήρες που θα σκιαγραφήσει και θα παρουσιάσει,
- το ύφος του κειμένου,
- και κυρίως τα ερωτήματα που θέλει να προκαλέσει στους αναγνώστες και στις αναγνώστριες, που δίνουν τις δικές τους απαντήσεις κάθε φορά (αναγνωστική ανταπόκριση).

Όλα τα προηγούμενα συγκροτούν την έννοια της αναπαράστασης στη λογοτεχνία.

Ανάλογα με τη στάση ζωής που κρατάει ένας/μία συγγραφέας απέναντι στην πραγματικότητα, **η αναπαράσταση μπορεί να λάβει πολλές και διαφορετικές μορφές**, σύμφωνα με τη φαντασία, την ευρηματικότητα και την πρωτοτυπία των συγγραφέων, όπως, για παράδειγμα,

- τη μορφή της αλληγορίας
- ή του συμβολισμού (με κριτήριο τον βαθμό απόκρυψης της πραγματικότητας),
- του ρεαλισμού ή του νατουραλισμού ή του υπερρεαλισμού (με κριτήριο τον βαθμό μεταμόρφωσης της πραγματικότητας)
- ή της ειρωνείας (με κριτήριο τον βαθμό απόκρυψης και μεταμόρφωσης της πραγματικότητας).

μαρία κάππου

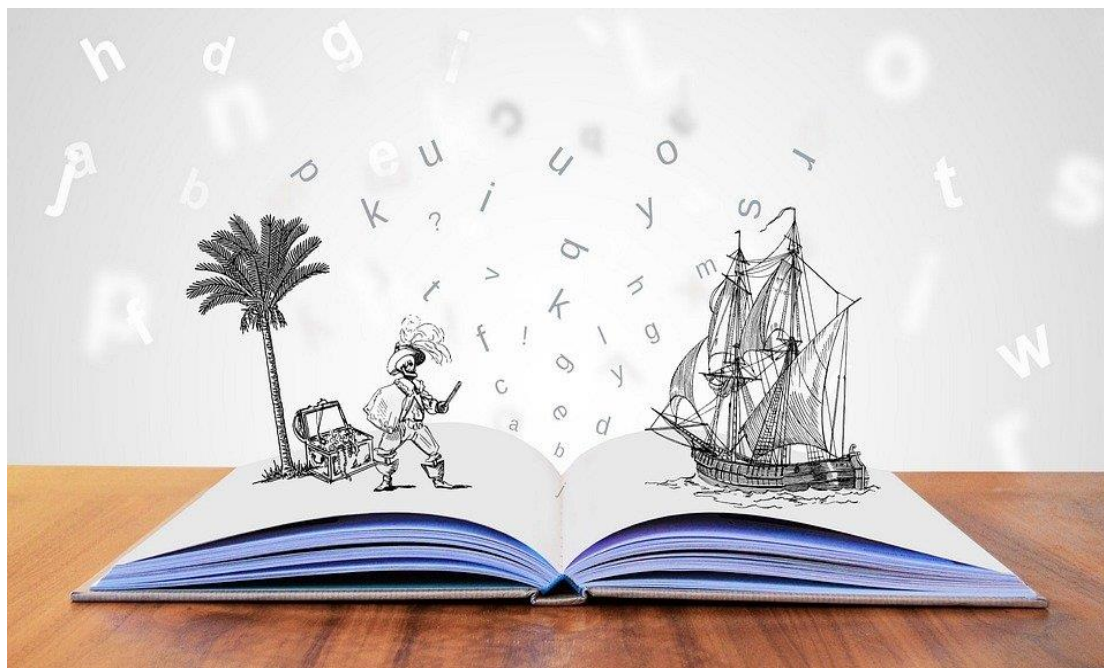
φιλόλογος - συγγραφέας

☞ Το αντικείμενο της λογοτεχνίας δεν είναι ο άνθρωπος ή ο κόσμος· είναι η ανθρώπινη κατάσταση, «η σχέση του ανθρώπου με τον κόσμο ως εμπειρία», όπως αυτή διαθλάται μέσα από την υπαινικτική και αμφίσημη λογοτεχνική γλώσσα· είναι, δηλαδή, η **λογοτεχνική αναπαράσταση της ανθρώπινης κατάστασης.**

[Πρόγραμμα Σπουδών για τη λογοτεχνία](#)

☞ Αυτό που ξεχωρίζει την ποίηση από άλλα είδη λόγου είναι ότι **δεν πραγματεύεται αληθινά γεγονότα** (όπως τα χρονικά, το ρεπορτάζ, τα απομνημονεύματα, τα ιστορικά συμβάντα, η πολιτική επικαιρότητα), **αλλά αληθοφανή**, δηλαδή έχει ως αντικείμενο το πιθανό. Σήμερα θα λέγαμε με έναν πιο σύγχρονο όρο ότι η λογοτεχνία **είναι μυθοπλασία ή πλασματική αφήγηση**, δηλαδή είναι «κάθε αφήγηση σε πεζό ή έμμετρο λόγο που είναι επινοημένη και δεν περιγράφει γεγονότα που έχουν όντως συμβεί»

https://repository.kallipos.gr/bitstream/11419/1989/2/Istoria_kai_Theoria_twn_Logotexnikwn_Genwn_kai_Eidwn_PDF_interactive-KOY.pdf

Λογοτεχνία και Πραγματικότητα, Χριστίνα Λιναρδάκη
17:42 | 10 Οκτ. 2018

<https://tvxs.gr/news/blogarontas/logotexnia-kai-pragmatikotita>

Ο άνθρωπος αντιμετώπισε εξ αρχής τον κόσμο σαν ένα άγνωστο κείμενο που τον προκαλούσε να το διαβάσει. Άκουσε στο θρόισμα των φύλλων μιας βελανιδιάς το ψιθύρισμα του Θεού που αποκάλυπτε τη βούλησή Του ή τη δική του ταπεινή μοίρα, είδε στα σχήματα της καιόμενης βάτου τον Λόγο Του, φαντάστηκε φίδια να περιτυλίγουν ολόκληρο τον κόσμο δαγκώνοντας την ουρά τους – γενικά προσέγγισε το Άγνωστο που τον περιέβαλε με τη διάθεση να βγάλει κάποιο νόημα και με την πεποίθηση ότι δεν είναι μόνος στο σύμπαν, ότι Κάποιος ευθύνεται για τη δική του ύπαρξη και ότι αυτό που τον περιμένει στο μέλλον είναι κάτι που Εκείνος έχει γράψει, ένα θεϊκό «γραφτό» ή «γραμμένο» που ο άνθρωπος οφείλει με τις μικρές του δυνάμεις να προσπαθήσει να διαβάσει.

Παράλληλα με την προσπάθεια να γίνει ο κόσμος του αναγνώσιμος, εμφανίστηκαν άνθρωποι που, προσπαθώντας να τον περιγράψουν – τόσο αυτόν όσο και τον μέσα τους κόσμο, άρχισαν και οι ίδιοι να συνθέτουν κείμενα. Η Μυθολογία έγινε η Ιστορία που κληρονομούσαν οι νεότεροι. Και οι νεότεροι προσπαθούσαν να την αφηγούνται όλο και καλύτερα, με όσο το δυνατόν μεγαλύτερη καλλιτέπεια, όσο το δυνατόν ισχυρότερη δομή, με περισσότερες και αναγλυφότερες λεπτομέρειες. Κάπως έτσι γεννήθηκε η λογοτεχνία: από την ανάγκη του ανθρώπου να κατανοήσει τον κόσμο. Είναι πεποίθησή μου ότι και σήμερα η συγγραφή λογοτεχνίας έχει στον πυρήνα της την ίδια ανάγκη και είναι μια προσπάθεια εξήγησης αυτού του καθημερινού στιδήποτε που μας συμβαίνει. Αντανακλά όμως τον κόσμο ακριβώς όπως είναι:

Η απάντηση εδώ βρίσκεται μέσα στην ερώτηση και μάλιστα στην πρώτη λέξη της:

αντανακλά. Η λογοτεχνία δεν είναι ο κόσμος γύρω, δεν μπορεί να είναι ο κόσμος γύρω, είναι ένας καθρέφτης του κόσμου, μια αντανάκλασή του, πολλές φορές παραμορφωμένη. Από τη στιγμή που κάτι περιγράφεται, γεννάται ένα άλλο, αυτόνομο αντικείμενο μέσα στον κόσμο: αυτό που το περιγράφει. Η πίπα στον πίνακα του Magritte δεν είναι κανονική πίπα, είναι η αναπαράσταση μιας πίπας την οποία φυσικά

δεν μπορεί κάποιος να αγγίξει, πολύ περισσότερο να καπνίσει.

Έτσι, ακόμη κι όταν ο άνθρωπος εκφραζόταν λογοτεχνικά με πυξίδα τη μίμηση, δηλαδή την όσο το δυνατόν πιο πιστή αναπαράσταση του κόσμου και της ανθρώπινης δράσης μέσα σε αυτόν, δημιουργούσε κάτι άλλο από τον ίδιο τον κόσμο και την ανθρώπινη δράση, **έφτιαχνε μια κατασκευή**.

Ολόκληρο το εποικοδόμημα της λογοτεχνίας βασίζεται σε κατασκευές.

[...]

Για να λειτουργήσουν οι κατασκευές της λογοτεχνίας, συγγραφέας και αναγνώστης συνάπτουν μια άρρητη συμφωνία πως θα ακολουθήσουν συγκεκριμένες συμβάσεις, οι οποίες όμως ουδέποτε προβάλλονται ως πραγματικοί ισχυρισμοί, επομένως δεν υπόκεινται στο κριτήριο της αλήθειας ή του ψεύδους, που διέπει τις προτάσεις του μη μυθοπλαστικού λόγου. Ο αναγνώστης ενός λογοτεχνικού έργου γνωρίζει ευθύς εξ αρχής ότι, κατά την πράξη της ανάγνωσης, θα γίνει μάρτυρας ενός πλαστού κόσμου με «αξιώσεις αλήθειας» επί του πραγματικού. Γνωρίζει επίσης ότι η πρώτη ύλη της λογοτεχνίας κατά κανόνα δεν είναι η πραγματικότητα, αλλά η φαντασία: η δύναμη της έντασης ανάμεσα σε αυτήν και στην πραγματικότητα είναι που παράγει τη μυθοπλασία.

Βασικό ζητούμενο στη λογοτεχνία είναι, μεταξύ άλλων, η ανατροπή των προσδοκιών του αναγνώστη (πρβλ. την «ανοικείωση», κατά τους Ρώσους φορμαλιστές³¹), η οποία τον οδηγεί σε μια **«αποκάλυψη του κόσμου»**. Αυτή η αποκάλυψη «μπορεί επίσης να μεταμορφώσει τον καθένα μας εσωτερικά [... με την] είσοδο στη συνείδησή μας νέων τρόπων ύπαρξης, δίπλα σ' αυτούς που ήδη διαθέτουμε». ⁴² Επομένως, τόσο η συγγραφή όσο και η ανάγνωση κατατείνουν στην προσπάθεια κατανόησης του εαυτού και του κόσμου, είναι οι δύο όψεις του ίδιου νομίσματος και εξίσου σημαντικές, παρότι δεν σχετίζονται με την πραγματικότητα per se (από μόνο του). Απλώς την αντανακλούν, πολλές φορές μάλιστα παραμορφωμένη.

1,2 Οι αριθμοί παραπέμπουν σε βιβλιογραφικές αναφορές της αρθρογράφου

μαρία κάππου

φιλόλογος - συγγραφέας